

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Ἀλφάβητος καὶ πνευματικὴ ζωὴ

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Προγράμματα κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ

Σὲ παγκόσμιο, εὐρωπαϊκὸ καὶ ἑλληνικὸ ἐπίπεδο, τοὺς ὑπευθύνους γιὰ τὴν παιδεία τῶν διεθνῶν οργανισμῶν καὶ τῶν κυβερνήσεων ἀπασχολεῖ τὸ πρόβλημα τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. Εἴτε γιὰ «ὄργανικὸ» εἶτε γιὰ «λειτουργικὸ» ἀναλφαβητισμὸ πρόκειται, αὐτὸς συνιστᾷ ἕνα σημαντικὸ ἔμπόδιο γιὰ τὴν πρόοδο τῶν μειονομένων ἀτόμων καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν κοινωνιῶν στὶς ὁποῖες ἀνήκουν¹. Γι' αὐτὸ εἶναι καὶ διαχυτὴ ἢ ἀνησυχία καὶ ἐνεργὸ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ὑπέρβασή του μὲ τὴ λήψη συγκεκριμένων μέτρων.

Ἔνα ἀπ' αὐτά, γιὰ νὰ ὑπενθυμίζε κυρίως τὸ πρόβλημα, εἶναι καὶ ἡ καθιέρωση τῆς Παγκόσμιας ἡμέρας κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ ποὺ εἶναι ἡ 8 Σεπτεμβρίου. Πρόσφατα, στὴν Ἀθήνα, ἡ «Γενικὴ Γραμματεία Λαϊκῆς Ἐπιμόρφωσης» τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ ὁργάνωσε, μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ αὐτῆς τῆς ἡμέρας, μίαν τριήμερη — 8 ἕως 10 Σεπτεμβρίου 1987 — συζήτηση ἀντιμετώπισης τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ.

Τὸν ἴδιον μῆνα ἡ Ἀθήνα φιλοξένησε καὶ τὸ 1ο Εὐρωπαϊκὸ Συνέδριο μὲ θέμα τὴν «Ἀντιμετώπιση τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ στὶς χώρες - μέλη τῆς Ε.Ο.Κ. σήμερα» (Ζάππειο Μέγαρο 16-18 Σεπτεμβρίου 1987). Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἰδιαίτερα προγράμματα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ζήτημα, συγκεκριμένα τὸ Δίκτυο πληροφόρησης γιὰ τὴν ἐκπαίδευση, τὸ ἐπονομαζόμενον «Εὐρυδίκη».

Τὸ οὐμανιστικὸ ἰδεῶδες τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἰδιαίτερα ἡ ἀγάπη τους γιὰ τὴν ἀρχαιότητα τοὺς ὠθεῖ νὰ ἐπιλέγουν ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ὀνόματα ἢ λέξεις γιὰ τὴν ὀνομασία τῶν προγραμμάτων τους (Ἀριάδνη, Εὐρυδίκη, εὐρηκα κ.τ.τ.). Στὴν Ἑλλάδα τελευταία, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἔχει ἀνακύψει καὶ τὸ θέμα τῆς ἐπαναφοράς τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν στὰ Γυμνάσια.

Μία ἐπαινετὴ πρωτοβουλία

Ὅρισμένοι πάντως ἐφημέριοι, φοβούμενοι ὅτι, ἡ παντελὴς ἔλλειψη γνώσεων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας ἀπὸ τοὺς μαθητὲς καὶ ἀπὸ ἄλλα τμήματα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, θὰ ὀδηγήσει σὲ αἰσθητὴ μείωση τῆς κατανοήσεως τῶν λειτουργικῶν καὶ ἄλλων κειμέ-

νων ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὴν Θ. Λειτουργία καὶ στὶς λοιπὲς λατρευτικὲς ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας μας, θέλησαν νὰ ἐγκαινιάσουν τμήματα ἐκμάθησεως τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν τῶν λειτουργικῶν κειμένων στὶς ἐνορίες τους². Μερικοὶ πραγματοποιήσαν αὐτὰ τοὺς τὰ σχέδια ἐπιστρατεύοντας φιλολόγους καθηγητὲς καὶ καθηγήτριες. Μαθαίνουμε ὅτι ἐπικρατεῖ μεγάλος ἐνθουσιασμός καὶ ἐπιμέλεια στὶς τάξεις αὐτὲς ἐκμάθησεως στοιχείων τῆς γλώσσας μας.

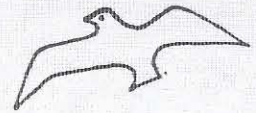

«Ὁ λόγος παίρνει πρόσωπο μὲ τὰ ἑμμορφα γράμματα» (Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος). Ἡ παράσταση προέρχεται ἀπὸ ἐξώφυλλο διαφημιστικοῦ φυλλακτίου τοῦ γερμανικοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Georg Olms.

Ἐδῶ πρόκειται κυριολεκτικὰ γιὰ μίαν πρώτη «στοιχειοθεσία» τῶν γραμμάτων ἀπὸ τὸ Α ἕως τὸ Ω. Ἐκμάθηση τοῦ ἀλφαβήτου καὶ τῶν συλλαβῶν, λέξεων, φράσεων, προτάσεων, παραγράφων καὶ λοιπῶν συστατικῶν στοιχείων καὶ κανόνων λειτουργίας τῆς γλώσσας.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὑπάρχει ἡ ἐλπίδα, ἀφοῦ μάθουν μέσῳ τῶν «ἱερῶν γραμμάτων» τὰ γράμματα καὶ

σ ἐ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας

τὸ «γ ρ ἄ μ μ α» τῆς γλώσσας νὰ εισέλθουν κ α ἰ στὸ «π ν ε ὀ μ α» τῶν κειμένων. Κύριος στόχος, θέβαια, στὴν ἐκμάθηση μιᾶς γλώσσας δὲν εἶναι νὰ μάθεις νὰ γράφεις καὶ νὰ διαβάξεις, νὰ γνωρίζεις, δηλαδή, «γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν» ἢ νὰ δεδαώνουν ὅτι «καὶ γράμματα γνωρίζεις» ἀλλὰ νὰ «γνωρίζεις», νὰ καταλαβαίνεις, δηλαδή, αὐτὰ πού διαβάξεις (βλ. Πράξεις 17' 30). Γι' αὐτὴν ὁμως τὴν κατανόηση χρειάζεσαι ἄλλον ἀλφάβητον καὶ ἄλλον συλλαβισμό.

Ἄλλοι ἀλφάβητοι

Οἱ σχολικὲς γνώσεις ὅσο ὑψηλοῦ ἐπιπέδου καὶ ἂν εἶναι δὲν ἐπαρκοῦν στὰ θέματα τῆς πίστεως. Ὅρισμένοι μάλιστα τὶς βλέπουν καὶ ἐπιζήμιες. Δὲν χρειάζεται νὰ ἐπιμεινόμε πάντως στὴν ὑπάρχουσα ἀντίθεση καὶ ἀντιδικία ἀνάμεσα στὴν κοσμικὴ καὶ τὴ μυστικὴ γνώση καὶ σοφία³. Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ ὀφείλεται σὲ διαφορετικὲς μαθησιακὲς διαδικασίες ἀπ' ὅτι «ἡ παιδεύσις τοῦ κόσμου». Εἶναι θεοδίδακτη καὶ προσέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸν Πατέρα καὶ τὴν σχέση μας μὲ τὸν Ἰησοῦ ἀπαιτεῖ μάλιστα νὰ καταβάλλουμε κι ἐμεῖς τοὺς ἀναγκαίους κόπους.

Ὁ Ἰησοῦς, ὅπως ἀναφέρει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, μεσοῦσης τῆς ἑορτῆς (τῆς σκηνοπηγίας) ἀνέβηκε στὸ Ἱερὸ καὶ ἐδίδασκε· οἱ Ἰουδαῖοι ἐθαίμαζαν λέγοντες: «πῶς οὗτος γράμματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς; (πῶς αὐτὸς ξέρει γράμματα, ἀφοῦ δὲν ἐσπούδασε;); ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ ἀλλὰ τοῦ πέμφαντός με» (Ἰωάννου ζ' 14-16). Καὶ λίγο πῖθό κάτω ἐπαναλαμβάνει: «καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ πατήρ ταῦτα λαλῶ» (ἡ' 28).

Καὶ οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Ἰωάννης μιλοῦσαν ἐξίσου μὲ θάρρος (παρρησία) παρόλο ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν διήγηση τῶν Πράξεων (δ' 13) ἦσαν ἄνθρωποι ἀγράμματοι καὶ ἀπλοῖκοι (ιδιωταί). Εἶχαν ὅμως τὸ μεγάλο πλεονέκτημα «ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν».

Εἶναι χαρακτηριστικοὶ πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα δύο λόγοι (δ' ε' καὶ δ' ς') τοῦ ἀββᾶ Ἀρσενίου, τοῦ πῖθό μορφωμένου ἀσκητῆ τῆς αἰγυπτιακῆς ἐρήμου τὸν Δ' μ.Χ. αἰώνα, ἀπὸ τοὺς ὁποίους παραθέτουμε τὸν δεῦτερο:

«Ἐρωτῶντός ποτε τοῦ Ἀββᾶ Ἀρσενίου τινὰ γέροντα Αἰγύπτιον περὶ ἰδίων λογισμῶν, ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν εἶπεν· Ἀββᾶ Ἀρσένιε, πῶς τοσαύτην παιδεύσιν Ῥωμαϊκὴν καὶ Ἑλληνικὴν ἐπιστάμενος, τοῦτον τὸν ἀγροῖκον περὶ τῶν σῶν

λογισμῶν ἐρωτᾷς; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν· τὴν μὲν Ῥωμαϊκὴν καὶ Ἑλληνικὴν ἐπίσταμαι παιδεύσειν, τὸν δὲ ἀλφάβητον τοῦ ἀγροῖκου τοῦτου, οὐπω μεμάθηκα» (ἡ ὑπογράμμιση ἡμετέρα· «Τὸ Γεροντικόν», Ἐκδ. «Ἀστέρως», Ἀθήναι 1970, σ. 5).

Πρόοδος καὶ κίνδυνοι ὑποτροπῶν

Ἡ ἐκμάθηση πάντως α ὕ τ ο ὕ τοῦ ἀλφαβήτου δὲν εἶναι τελεσίδικη. Ἡ ἐκμάθηση, δηλαδή, τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἡ πρόοδος σ' αὐτὴν, γιατί περὶ αὐτῆς ἀκριθῶς πρόκειται, δὲν εἶναι κάτι τὸ ὀριστικὰ κεκτημένο. Γιὰ νὰ ἔλθει κανεὶς στὰ μέτρα τῆς εὐδοκίμησης θὰ πρέπει νὰ φυλάξει πάντα τὰ ἐνταλθέντα διὰ τῶν σ υ λ λ α β ῶ ν τοῦ διδασκάλου πού μᾶς καθοδηγεῖ. Δὲν ἀρκεῖ μόνο ν' ἀναγνωρίσει κανεὶς τὰ γράμματα, τίς συλλαβὲς καὶ κατὰ συνέπεια τίς λέξεις, ἀλλὰ καὶ νὰ τηρήσει τίς ἐντολὰς πού φέρουν οἱ συλλαβές, ἀπαντᾷ ὁ Μέγας Γέρον Βαρσανούφιος στὴν υξά' (362) ἀπόκρισή του (Βίβλος Ψυχωφελεστάτη, σ. 229α)⁴.

Ὁ σοφὸς διδάσκαλος καὶ ὁδηγὸς μᾶς διδάσκει «ἀπὸ τοῦ ἄλφα ἕως τοῦ ὀμέγα» ἀπὸ ἀρχαρίου καταστάσεως μέχρι τελείου ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὁδοῦ μέχρι τοῦ τέλους αὐτῆς». Ὁφείλομε, λοιπόν, νὰ μελετᾶμε τίς διδασκαλίες αὐτῆς καὶ νὰ τίς θυμόμαστε τονίζει ὁ αὐτὸς Γέρον (Ἀπόκριση μθ' (49), σ. 55α).

Πολλὲς φορές, ὅμως, ἐνεργοῦμε ὡς ἀρχαριοὶ στοὺς πνευματικούς μας ἀγῶνες ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ διακρίνομε βαθύτερους λογισμούς. Τότε μοιάζουμε μὲ ἐκείνους πού ἐνῶ φοίτησαν πολλὰ χρόνια στὰ σχολεῖα καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι διδάσκαλοι, ἐν τούτοις ἀλφαθητίζουν καὶ συλλαβίζουν καὶ διαβάξουν κομπιάζοντας (Ἀπόκριση ργγ' (193), σ. 125α). Παρατηρεῖται, δηλ. μία ὑποτροπὴ καὶ ἐπανέρχονται σὲ ἀτελέστερες μορφές ἀναγνώσεως (Πρβλ. ὑποσημείωση 1). Ὁ ἀββᾶς Βαρσανούφιος τὸ διατυπώνει ἐπιγραμματικά:

«ἀφέντες γὰρ τὰ συλλαβεία,
εἰς τὸν ἀλφάβητον ὑπεσιτρέψαμεν»
(Ἀπόκριση ξθ' (69), σ. 67α).

Ἡ Ἀρχὴ καὶ τὸ Τέλος τοῦ ἀλφαβήτου

Ἐκείνο πάντως πού ἔχει τελικὰ σημασία, δὲν εἶναι νὰ μάθουμε ἀπλῶς γράμματα γιὰ νὰ τὰ μάθουμε,

νά επιδιώξουμε τή γνώση γιά τή γνώση, ἀλλά γιά νά μπορούμε νά ἔλθουμε σέ βαθύτερη ἐπαφή μέ τήν οὐσία τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, σέ ἀμειψή σχέση μέ τόν ἴδιο τόν Χριστό.

Σέ κάποιον διάκονο πού ρώτησε τόν Μεγάλο Γέροντα Βαρσανούφιο ἀν θά ἔπρεπε νά μάθει ἑλληνικά γιά νά κατανοεῖ τοὺς ψαλμούς, τοὺς ὁποίους μπορούσε νά τοὺς ἀναγινώσκει χωρὶς ὅμως καὶ νά τοὺς καταλαβαίνει, ὁ Γέροντας τοῦ ἀποκρίθηκε ὅτι αὐτὸ θά τὸν βοηθήσει ὅπωςδὴποτε, γιατί θά ἔχει ἔτσι τήν εὐκαιρία νά διαβάσει κι ἄλλα βιβλία πού εἶναι γραμμένα στήν ἑλληνική γλῶσσα. "Ἐνα, ὅμως, θά ἔπρεπε νά ἔχει στό γοῦ του καὶ νά τὸ θυμάται" αὐτὸ μάλιστα συνιστᾷ καὶ τήν ἀληθινὴ μάθηση:

«εἴτε οὖν ἀναγνώσματα, εἴτε μάθησις ψαλμῶν, ἀδιαλείπτως μιμνήσκου τοῦ λόγοντος Θεοῦ, ἀμύθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι προῶς εἶμι, καὶ ταπεινὸς τῆ καρδία, καὶ εὐρήσεται ἀνάπαντι ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν». Νόησον ἃ λέγω σοι κἂν κοπιᾷσῃς, χάριν εὐρίσκειται ἔχων σου ὁ κόπος εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ἀπόκριση οἰη' (228), σ. 1416 - 142α).

Αὐτό, λοιπόν, πρέπει νά εἶναι τὸ τέρμα τῆς γνώσεως καὶ τοῦ ἀλφαριθμητισμοῦ, δεδομένου ὅτι ὁ Κύριος εἶπαι Αὐτὸς πού εἶπε ὅτι «Ἐγὼ τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος» (Ἀποκάλυψις Ἰωάννου, κα' 6 καὶ ἀλλοῦ). "Ἄς μὴ τὸ ξεχνᾶμε κι ἄς τὸ θυμίζουμε πάντοτε.

ὅταν γίνεται λόγος γιά τήν ἀντιμετώπιση ἢ καταπολέμηση τοῦ ἀναλφαριθμητισμοῦ.

1. Σύμφωνα μέ τις σημερινές ἀντιλήψεις γιά τὸν ἀναλφαριθμητισμό, ὁ ρ γ α ν ι κ ἄ ἀναλφάβητος εἶναι ἐκεῖνος πού δὲν διδάχθηκε ποτὲ γραφὴ καὶ ἀνάγνωση. Ἀντίθετα λ ε ι τ ο υ ρ γ ι κ ἄ ἀναλφάβητος εἶναι ἐκεῖνος πού διδάχθηκε γραφὴ καὶ ἀνάγνωση, ἀλλὰ στή συνέχεια δὲν χρησιμοποίησε τις γνώσεις πού ἔμαθε καὶ ἔτσι τις ξέχασε. Ὁ ἀναλφαριθμητισμὸς αὐτὸς ἀνομάζεται καὶ ὑπότροπος ἢ ἐπανερχόμενος. Βλ. πολυγραφημένα κείμενα τῆς «Γενικῆς Πραγματείας Λαϊκῆς Ἐπιμόρφωσης», Ἄ λ φ α θ η τ ι σ μ ὸ ς ἔ ν η λ ῖ κ ο ν κ α ἰ β α σ ι κ ῆ π α ι δ ε ἰ α (Διεύθυνση: Ἀχαρνῶν 417, 11143 Ἀθήνα).

2. Ὅπως εἶναι γνωστὸ συγκεκριμένη πρόταση πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση εἶχε υποβληθεῖ ἐκ μέρους τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Θεῖας Λατρείας καὶ Ποιμαντικῆς Ἔργου πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στήν Εἰσήγησή της γιά τήν «Ἀναζωογόνηση καὶ δραστηριοποίηση τῆς ἐνορίας» (Σεπτέμβριος 1986), ἡ ὁποία καὶ δημοσιεύθηκε στὸν «Ἐφημέριο» τῆς 1/15 Ἀπριλίου 1987, σ. 105 - 106.

3. Ποιᾶ ἔρχεται πρώτη καὶ ποιᾶ δεύτερη; Γιά ν' ἀπαντήσουμε σέ τέτοια ἐρωτήματα ἀπαιτεῖται πολλή «διάκριση» γιατί ἐρωτήματα τίθενται ἀκόμα καὶ γιά τὸν τρόπο μέ τὸν ὁποῖο ἀποκτᾷ ὁ ἄνθρωπος τὴν «διάκριση». Γιά τὸν προβληματισμὸ πού συναντᾶμε κατὰ τὴν συζήτηση αὐτοῦ τοῦ θέματος, ἀρκοῦμαι νά παραπέμψω πρὸς τὸ παρὸν στὸ βιβλίο τοῦ I. Hausherr, Direction Spirituelle en Orient autrefois, Ράμη 1955, σ. 87-93. Σημειῶνω ἀκόμη τὴν ἀκρίβεια περίπτωσιν τῶν «Ἀλφαριθμητῶν», αἰρέσεως τοῦ Λουθηρανισμοῦ, οἱ ὁποῖοι ὑποστήριζαν ὅτι βέβαιοι γιά τὴν σωτηρία τῶν ψυχῶν τους μπορεῖ νά εἶναι μόνον οἱ ἀναλφάβητοι. (Βλ. ὁμώνυμο λήμμα στὸ Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «Ἠλίου» τ. 2, χ.χ., σ. 425α).

4. Πρόκειται γιά τις Ἀποκρίσεις τῶν Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου, τῶν ὁποίων τὴν ἐκδοση ἐπιμελήθηκε γιά πρώτη φορὰ ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης (Βενετία 1816). Παραπέμψουμε στήν ἐκδοση Σ. Ν. Σχοινᾶ, Βόλος 1960. Ἡ «Βίβλος» κυκλοφορεῖ καὶ ἀπὸ τις Ἐκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1974 καὶ τηρεῖ τὴν ἴδια ἀρίθμηση σελίδων.

ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΓΕΝΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴν σελίδα 327)

διασημότερος ἱστορικὸς τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου, ἀναφέρει, ὅτι ἡ κακία εἶχε προχωρήσει τόσο, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν νά φέρωμεν τὰ μέσα τῆς θεραπείας. Ἡ διάσπασις τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, ἡ ἐξάπλωσις τῆς αὐτοκτονίας, ἡ πίεσις τῆς δουλείας ἢ παρομοιάζουσα τοὺς ἀνθρώπους πρὸς κτήνη εἶχον φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον. Τὰ πάντα ἐκρούγαζον ζητοῦντα κάποιον Λυτρωτὴν, κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τοῦ Αὐγούστου ὁ πανανθρώπινος πόθος τῆς λυτρώσεως εἶχε πλέον ἐνταθῆ.

Καὶ ὁ ἀπ' ἰκανοτάτου χρόνου ἐναγωνίως προσδοκώμενος Λυτρωτὴς τῆς ἀνθρωπότητος ἦλθε. Γεννᾶται ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Ἀναμφισβητήτως ἡ Γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ πενιχρῷ ἐκείνῳ καταλύματι τῆς μικρᾶς κώμης

Βηθλεὲμ¹⁸ εἶναι τὸ σπουδαιότατον καὶ σημαντικώτατον γεγονός τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας. Ἡ Γέννησις τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ εἶναι τὸ κέντρον, πρὸς τὸ ὁποῖον ἔτινεν ὁ ἀρχαῖος κόσμος καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀρχεται ὁ νεώτερος. Ἡ Γέννησις τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ «ἐκ πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου»¹⁹ «ἐν τῇ φάτιν»²⁰ τῶν ἀλόγων εἶναι τὸ ὑψιστόν τῶν μυστηρίων, εἶναι ἡ κλεῖς τῶν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ χωρὶς τοῦ μεγάλου τούτου μυστηρίου ὁ πνευματικὸς καὶ ἠθικὸς κόσμος τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἀνεξήγητος.

(Συνεχίζεται)

18. Λουκᾶ, 2,1 ἐξ.

19. Ματθαίου, 1, 18-25.

20. Λουκᾶ, 2,7.